

Rang va shakl uyg'unligini o'quvchilarda shakllantirishning samarali usullari

Abdurahmonova Dildora Nizomjon qizi

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” – ta’lim yo’nalishi

1-kurs “D” guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada tasviriy san’at darslarida rang va shakl uyg'unligini o'quvchilarda shakllantirishning samarali pedagogik usullari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida o'quvchilarning vizual tafakkurini rivojlantirish, rang va shaklni uyg'unlashtirish ko'nikmalarini oshirishga qaratilgan amaliy mashg'ulotlar va metodik yondashuvlar keltiriladi. Shuningdek, interaktiv va innovatsion metodlar yordamida o'quvchilarda ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish, estetik didni mustahkamlash va san'at asarini yaratish jarayonini boyitishning ahamiyati ko'rsatib o'tiladi.

Kalit so'zlar: Tasviriy san'at, rang va shakl uyg'unligi, amaliy mashg'ulotlar, ijodiy faoliyat, pedagogik metodlar, vizual tafakkur

Rang va shakl uyg'unligini o'quvchilarda shakllantirish tasviriy san'at darslarining eng muhim vazifalaridan biridir. Tasviriy san'at nafaqat estetik didni rivojlantirish, balki o'quvchilarning vizual fikrlash va ijodiy tafakkur qobiliyatini mustahkamlashga xizmat qiladi. Rang va shakl uyg'unligi — bu o'quvchining ranglar orasidagi nisbatlarni aniqlash, shakllarni joylashtirish va ularni estetik jihatdan uyg'unlashtirish qobiliyatidir. Ushbu qobiliyat o'quvchilarga nafaqat badiiy asar yaratishda yordam beradi, balki ularning estetik didini rivojlantiradi va ijodiy qaror qabul qilish qobiliyatini oshiradi.

Amaliy mashg'ulotlar orqali rang va shakl uyg'unligini o'rgatish o'quvchilarning nazariy bilimlarini mustahkamlash, elementlarni tajriba asosida birlashtirish va vizual qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, interaktiv yondashuvlar, guruh loyihalari va muammaviy vazifalar o'quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish, darslarni qiziqarli va samarali qilish imkonini yaratadi. Pedagogik jarayonda o'qituvchining roli, materiallar bilan ta'minlanganlik va o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish samaradorlikni oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tasviriy san'at darslarida rang va shakl uyg'unligini o'quvchilarda shakllantirish o'quvchilarning vizual tafakkurini rivojlantirish va ijodiy salohiyatini oshirishda

muhim o'rin tutadi. Rang va shakl uyg'unligi — bu nafaqat estetik qarashni shakllantirish, balki o'quvchilarga san'at asarini yaratish jarayonida vizual muvozanat va kompozitsion uyg'unlikni tushunishga yordam beruvchi qobiliyatdir. Amaliy pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarda rang va shaklni uyg'unlashtirish ko'nikmalarini rivojlantirishda amaliy mashg'ulotlar eng samarali vosita hisoblanadi.

Amaliy mashg'ulotlar o'quvchilarga nazariy bilimlarni amalda qo'llash imkonini yaratadi va turli ranglar hamda shakllarni tajriba asosida birlashtirish ko'nikmalarini shakllantiradi. O'quvchilar kichik eskizlar, rangli chizmalar, kompozitsion loyihalar va guruh ishlarida faol qatnashish orqali rang va shaklni uyg'unlashtirishni o'rganadilar. Bu jarayon ularni vizual muvozanat, urg'u, kontrast va kompozitsion markazni aniqlashga o'rgatadi. Shu bilan birga, muammaviy yondashuvlar orqali o'quvchilarga “qanday ranglar bir-biriga mos keladi?” yoki “shakllarni qanday joylashtirsam, estetik uyg'unlik hosil bo'ladi?” degan savollar orqali ijodiy fikrlash ko'nikmalari shakllantiriladi.

Amaliy mashg'ulotlarni rejalashtirishda o'quvchilarning boshlang'ich tayyorgarligi, materiallar bilan tanishligi va ranglar hamda shakllar bilan ishlash bo'yicha nazariy bilimlari hisobga olinishi zarur. Boshlang'ich darslarda oddiy shakllar va asosiy ranglar bilan mashg'ulotlar olib boriladi, keyinchalik murakkabroq kompozitsion loyihalarga o'tiladi. Bu progressiv metodik yondashuv amaliy mashg'ulotlarning samaradorligini oshiradi va o'quvchilarga o'z ijodiy qarorlarini mustaqil qabul qilish imkoniyatini yaratadi.

Amaliy mashg'ulotlar davomida o'quvchilarda rang va shakl uyg'unligini rivojlantirish uchun bir nechta samarali usullar qo'llaniladi. Masalan, rang kontrastlari va uyg'unliklarini o'rganish uchun eksperimentlar tashkil etish, shakllarni joylashtirish va muvozanatni aniqlash uchun mini-loyihalar tayyorlash, guruhli ishlarda rang va shakl uyg'unligini muhokama qilish va tahlil qilish. Shu bilan birga, o'qituvchilar amaliy mashg'ulotlarni interaktiv qilish uchun raqamli vositalardan, vizual taqdimotlardan va grafik dasturlardan foydalanishlari mumkin. Bu o'quvchilarda rang va shakl bilan ishlash qobiliyatini kengaytiradi va ijodiy qaror qabul qilish jarayonini boyitadi.

Pedagogik sharoitlar ham mashg'ulotlarning samaradorligini belgilovchi muhim omildir. O'quvchilarning individual xususiyatlari, materiallarga erkin kirish, o'z fikrini ifodalashga imkoniyat berish va xatolar bilan ishlashga ruxsat berish mashg'ulot samaradorligini oshiradi. O'qituvchi esa nafaqat nazariy bilim beruvchi, balki mentor va yo'l-yo'riqchi sifatida faol bo'lishi kerak. U mashg'ulotlarni rejalashtiradi,

o'quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga oladi va rang-shakl uyg'unligini shakllantirish bo'yicha turli metodlardan foydalanadi.

O'zbek sharoitida tasviriy san'at darslarida rang va shakl uyg'unligini shakllantirishning muhimligi ta'kidlanadi, ammo amaliy mashg'ulotlar va innovatsion metodlardan foydalanish hali yetarli darajada rivojlanmagan. Shu sababli, dars rejalarida maxsus modullar ajratish, amaliy eskizlar va tezkor chizmalar orqali o'quvchilarga erkin tajriba muhitini yaratish, milliy san'at namunalaridan foydalanish va raqamli texnologiyalarni joriy etish tavsiya etiladi. Baholash tizimi ham amaliy mashg'ulot natijalariga moslashtirilgan bo'lishi lozim, ya'ni nazariy tushunchalar, ijodiy qarorlar, rang-shakl uyg'unligini aniqlash va refleksiya asosida baholash amalga oshiriladi.

Amaliy mashg'ulotlar davomida o'quvchilarda rang va shakl uyg'unligini shakllantirish natijasida vizual fikrlash qobiliyati, ijodiy mustaqillik va san'atga qiziqish ortadi. Ularning ishlarida ranglar uyg'unligi, shakllarning muvozanati va estetik kompozitsiya yaxshilanadi. Shu bilan birga, darslarda yuzaga keladigan muammolar ham mavjud: materiallar yetishmasligi, o'qituvchining metodik tayyorgarligi, dars soatlari cheklanganligi va baholashning standartizatsiyalashtirilmaganligi. Shu sababli, metodik qo'llanmalar ishlab chiqish, innovatsion yondashuvlarni joriy etish va amaliy mashg'ulotlarni tizimli rejalashtirish muhim ahamiyatga ega.

Umuman olganda, tasviriy san'at darslarida rang va shakl uyg'unligini o'quvchilarda shakllantirish o'quvchilarning san'atga qiziqishini oshirish, ijodiy tafakkurini rivojlantirish va kelajakdagi tasviriy san'at mutaxassislari tayyorgarligini ta'minlashda samarali vosita hisoblanadi. Shu yondashuv o'quv jarayonini interaktiv, qiziqarli va samarali qiladi hamda o'quvchilarning vizual va ijodiy qobiliyatlarini to'liq rivojlantirish imkonini beradi.

Tasviriy san'at darslarida rang va shakl uyg'unligini o'quvchilarda shakllantirish o'quvchilarning vizual tafakkurini rivojlantirish va ijodiy salohiyatini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Amaliy mashg'ulotlar o'quvchilarga nazariy bilimlarni amalda qo'llash imkonini beradi, turli ranglar va shakllarni tajriba asosida birlashtirish ko'nikmalarini shakllantiradi va san'at asarini yaratishda vizual muvozanatni ta'minlashga yordam beradi. Shu bilan birga, interaktiv yondashuvlar, guruh loyihalari, muammaviy vazifalar va raqamli vositalardan foydalanish o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini yanada rivojlantiradi.

Amaliy mashg'ulotlar samaradorligi pedagogik sharoitlar va o'qituvchining malakasiga ham bog'liq. O'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish,

materiallar bilan ta'minlash va o'z fikrini erkin ifodalashga ruxsat berish mashg'ulotlarni samarali qiladi. O'zbek sharoitida metodik qo'llanmalar va innovatsion yondashuvlarni joriy etish orqali rang va shakl uyg'unligini shakllantirish jarayoni tizimli va samarali bo'lishi mumkin.

Umuman olganda, rang va shakl uyg'unligini amaliy mashg'ulotlar orqali o'rgatish o'quvchilarning san'atga bo'lgan qiziqishini oshiradi, vizual va ijodiy tafakkurini rivojlantiradi va kelajakdagi tasviriy san'at mutaxassisleri tayyorgarligini ta'minlaydi. Shu yondashuv o'quv jarayonini interaktiv, qiziqarli va samarali qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Шавдиров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности //Педагогическое образование и наука. – 2017. – № 2. – С. 109-110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons //Eastern European Scientific Journal. – 2017. – № 1. – С. 131-134.
3. Shovdirov S. A. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari //Inter education & global study. – 2024. – № 1. – С. 8-14.
4. Shavdirov S. Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2025. – Т. 3268. – № 1. – С. 070035.
5. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари //Современное образование (Узбекистан). – 2017. – № 6. – С. 15-21.
6. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students //Science and innovation. – 2023. – Т. 2. – № B10. – С. 192-198.
7. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts //International Journal on Integrated Education. – 2023. – Т. 4. – № 3. – С. 60-66.
8. [The Art of Education University. Engaging Ways to Teach the Elements of Art](#)
9. [MDPI. Eye-movement and composition learning](#)
10. [Goshen College. Composition and Design Principles](#)

